שלושה מעגלי היערכות

יעקב אבינו שב לארץ ישראל לאחר עשרים שנות שהות בבית לבן. מאחוריו משפחה גדולה ורכוש רב, ולפניו ניצב מפגש טעון עם אחיו עשו, שמפניו נמלט שנים קודם לכן.

פתיחה בפיוס

הצעד הראשון שנוקט יעקב הוא יצירת קשר: "**וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו**" (לב, ד). בפי המלאכים הוא שם נוסח מדוד ומאופק: "כֹּה תֹאמְרוּן לַאדֹנִי לְעֵשָׂו, כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב". אין כאן שפה מתריסה או פתיחת חשבונות ישנים, אלא ניסיון אמיתי להפיג את המתח ולפתוח פתח להידברות.

יעקב אף מבקש למסור לאחיו: "עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה". רש"י מפרש את המילה 'גַּרְתִּי' גם כרמז: "ותרי"ג מצוות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים". טמון כאן מסר כפול: מצד אחד, יעקב מדגיש שלא התבסס כשליט ואינו בא להתפאר בעושרו, הוא היה בגדר "גר" בבית לבן. מצד שני, הוא מודיע נחרצות ששנות הגלות לא טשטשו את זהותו. הוא שהה בסביבתו של רמאי, אך לא אימץ את דרכיו. כבר בצעד הראשון מתגלה עמדתו המאוזנת של יעקב: פניה מפייסת כלפי חוץ, לצד עמידה איתנה וברורה על זהותו הרוחנית.

ואז מגיעה הידיעה המדאיגה, המבשרת סכנה ממשית: "וַיָּשֻׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר: בָּאנוּ אֶל אָחִיךָ אֶל עֵשָׂו, **וְגַם הֹלֵךְ לִקְרָאתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ**" (לב, ז). אין זו פגישה משפחתית שגרתית; ארבע מאות לוחמים, אנשי צבא, אינם יוצאים לקבל את פניו של אח שלא נראה זה שנים. יעקב מבין שעליו להיערך בהתאם. חז"ל, המובאים ברש"י, מלמדים שיעקב "התקין עצמו לשלושה דברים: לדורון, לתפילה ולמלחמה", שלושה מעגלי היערכות שאינם סותרים, אלא משלימים זה את זה.

הכנה למלחמה – גילוי אחריות

יעקב אינו סומך על הנס. הצעד הראשון שמתארת התורה הוא ארגון השטח והיערכות למלחמה: "**וַיַּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמַלִּים לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת**", וכל זאת מתוך שיקול דעת מפוכח: "אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאַחַת וְהִכָּהוּ, וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלֵיטָה". אין כאן התלהמות, אלא אחריות פשוטה ומתבקשת. אדם הנושא באחריות לבני ביתו אינו רשאי לסמוך על הנס ולהפקיר את היקר לו. חלוקת המחנות מבטאת הכרה במציאות והיערכות מעשית לתרחיש הקשה, מתוך חובת ההשתדלות המוטלת על האדם. כך הוא מצמצם את הסיכון ומותיר אפשרות להציל את הנותרים. האדם נדרש לעשות ככל שביכולתו בדרך הטבע, ובו בזמן לדעת שאין מעשהו מקור הביטחון היחיד. התורה אינה מציגה את פחדו של יעקב לגנאי. "**וַיִּירָא** יַעֲקֹב מְאֹד" אינו ביטוי לחולשה רוחנית, אלא להבנה מפוכחת של המציאות. אצל יעקב, הפחד מתורגם לתוכנית פעולה, לתפילה ולמעשה – הוא אינו נכנע לו, אך גם אינו מתעלם ממנו.

תפילה ואמונה

לצד ההשתדלות המעשית, פונה יעקב בתפילה. את תפילתו הוא פותח בזכות האבות: "אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וֵאלֹהֵי אָבִי יִצְחָק, ה' הָאֹמֵר אֵלַי: שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ". יעקב אמנם זכה להבטחה אלוקית לשוב לארץ, ובכל זאת אינו אומר לעצמו: הובטח לי, ולכן איני צריך לחשוש. הוא ממשיך בלשון תחנונים: "קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ". את פשר הפחד שהביע יעקב מסביר רש"י על פי דברי חז"ל (ברכות ד' ע"א): יעקב חושש

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים. 052-9453811 | אתר https://shaalti.co.il/
מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת?
לחצו כאן https://katzr.net/726ea6, או שלחו את המילה 'רעיון' למייל office@shaalti.co.il
'תורתך שאלתי', הספרים שיעשירו את שולחן השבת שלכם, לפרטים https://did.li/fyHCN

שמא נתמעטו זכויותיו ו״נתלכלך בחטא״ מאז שניתנה ההבטחה. זו מהותה של ענוות המאמין, הוא אינו תובע בסגנון ״מגיע לי״. דווקא ההבטחה מעוררת בו ענווה ותפילה. **אמונה אינה תחושה שאדם מובטח מפני כל קושי, אלא ההכרה שההצלה וההצלחה תלויות אך ורק ברצון ה׳.**

בשיא תפילתו נושא יעקב בקשה פשוטה אך נוקבת: ״הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו״. יעקב ביקש להינצל משתי אפשרויות: לא רק ׳מִיַּד עֵשָׂו׳, אלא גם ׳מִיַּד אָחִי׳, וכהסבר רש״י: ״שאינו נוהג עמי כאח, אלא כעשו הרשע״. הסכנה אינה רק חרב גלויה. לעיתים חיבוק המבקש לטשטש גבולות מסוכן אף יותר. מסיבה זו מדייק יעקב בתפילתו ומבקש הצלה גם ״מיד אחי״ וגם ״מיד עשו״.

דורון – פיוס אינו ויתור על הזהות

השלב השלישי הוא שליחת המנחה: ״וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו״. יעקב מכין מנחה נכבדת לעשו: עיזים ותיישים, רחלים ואילים, גמלים, בקר ואתונות. הוא אינו שולח את המתנה בבת אחת, אלא מארגן אותה בתבונה רבה, ב״מנות נפרדות״: ״עֵדֶר עֵדֶר לְבַדּוֹ... וְרָוַח תָּשִׂימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר״, כדי ״להשביע עינו של אותו רשע״ (רש״י), וכדי שהמנחה תיצור רושם של כבוד ושפע.

הדורון אינו ביטוי של חולשה. יעקב אבינו נוקט דרך של פיוס, משום שאדם גדול מעדיף להימנע מעימות ככל שהדבר אפשרי. דיפלומטיה אינה פחדנות, לעיתים היא דווקא ביטוי של שליטה עצמית, של ראיית הנולד ושל רצון אמיתי לשמור על חיי אדם. יעקב אינו מוותר על אמונתו, על דרכו הרוחנית או על ייעודו, הוא מוותר על ממון כדי למנוע שפיכות דמים.

הרמב״ן בתחילת פרשתנו מדגיש שפרשה זו אינה רק סיפור היסטורי, אלא כוללת הדרכה לדורות כיצד לנהוג בשעות סכנה וקושי. יעקב אינו מסתפק בהכנה למלחמה בלבד, כדי שלא ליפול לביטחון מופרז בכוחו. הוא גם אינו מסתפק בתפילה בלבד, אלא נוקט בהשתדלות מעשית ובדרכי פיוס, ומשלב את שלושת המרכיבים. החיבור בין שלושתם מלמד אותנו שיעור חינוכי עמוק לחיי היומיום: כל אדם פוגש לעיתים מציאות מאתגרת. התורה מלמדת אותנו שלא להיכנע לפחד משתק, אך גם לא לנהוג בשאננות. האדם המאמין פועל בכלים המציאותיים שנתן לו הקב״ה, נוקט בחכמה ובדרכי שלום במקום שניתן לפייס ולהרגיע, ועם זאת יודע שהמפתח העליון נמצא בתפילה לבורא עולם. **ההשתדלות, החכמה המפייסת והתפילה, שלושתן יחד הן המצפן הבטוח של האדם המאמין בכל התמודדות.**

הכותב: הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר סדרת הספרים ׳**תורתך שאלתי**׳ על התורה, רב המכר ׳**כי ישאלך**׳ – על הגדה של פסח, ׳**מה שאלתך**׳ – על מגילת אסתר. **לתגובות** – office@shaalti.co.il

מעוניינים ברעיונות יפים לפרשת וישלח, שיעשירו את שולחן השבת? מוזמנים להיכנס לקישור https://did.li/IYgOf

מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת? לחצו על הקישור https://katzr.net/1da9b0 או שלחו את המילה ׳רעיון׳ למייל office@shaalti.co.il

הרב חגי ולוסקי – מרצה ומחבר ספרים. 052-9453811 | אתר https://shaalti.co.il/

מעוניינים ברעיונות חינוכיים מפרשת השבוע? רוצים להיערך כראוי לשולחן שבת? לחצו כאן https://katzr.net/726ea6, או שלחו את המילה ׳רעיון׳ למייל office@shaalti.co.il

׳תורתך שאלתי׳, הספרים שיעשירו את שולחן השבת שלכם, לפרטים https://did.li/fyHCN